

УДК 37.018

*ІННА ЧЕРВІНСЬКА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0003-0745-1413
inna.chervinska@pnu.edu.ua*

*ЯРОСЛАВА АТАМАНЮК, кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії та природознавства, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0002-1907-2149
yaroslava.atamaniuk@pnu.edu.ua*

*АНДРІЙ ЧЕРВІНСЬКИЙ, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри географії та природознавства, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна
ORCID ID 0000-0002-2128-196X
andrii.chervinskyi@pnu.edu.ua*

*НАЗАРІЙ ПІНЧУК, аспірант кафедри початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID ID 0009-0001-1553-5177
nazarii.pinchuk.22a@pnu.edu.ua*

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН ТА ПРЕДМЕТ НАУКОВИХ СТУДІЙ

INNA CHERVINSKA, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

YAROSLAVA ATAMANYUK, Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Geography and Natural Sciences Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ANDRII CHERVINSKYI, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor Faculty of Natural Sciences, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

NAZARII PINCHUK, graduate student of the department primary education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

THE PROFESSIONAL IMAGE OF THE EDUCATION MANAGER AS A PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PHENOMENON AND SUBJECT OF SCIENTIFIC STUDIES

У статті розглядається питання формування професійного іміджу менеджера освіти як психолого-педагогічного феномена. Автори вказують на актуальність проблеми дослідження, адже професійний освітній менеджмент різнобічно характеризує рівень корпоративної культури, ступені прихильності співробітників до свого закладу освіти, мотивації до педагогічної діяльності, впливає на імідж освітньої організації. Основне завдання публікації полягає в тому, щоб на основі аналізу сучасних

підходів науковців з окресленої проблеми розкрити сутність професійного іміджу менеджера освіти як психолого-педагогічного феномена крізь призму досліджень українських і зарубіжних учених і наукових студій з педагогічного менеджменту. Наголошується, що проблема формування позитивного іміджу менеджера освіти є однією з актуальних у сучасній педагогічній науці, оскільки впродовж останніх років побачили світ наукові роботи, присвячені різнобічним аспектам формування іміджу фахівців з різних галузей освіти. Дослідники зазначають, що ефективність

роботи закладу освіти визначається за якісними та кількісними показниками, безпосередньо здобувачами освіти, учасниками освітнього процесу, відповідними структурами, які здійснюють моніторинг якості освітніх послуг. Авторами увиразнено сутність ключових понять дослідження, розкрито їх структуру, описано компоненти, проаналізовано функції. Вказується на те, що професійний імідж менеджера освіти за сучасних реалій реформ і трансформацій освітньої системи визначається як цікавий психолого-педагогічний феномен, який стає предметом нау-

кових студій, виходячи за межі психолого-педагогічних дисциплін і набуваючи трансдисциплінарного значення. У статті всебічно схарактеризовано імідж менеджера освіти, який подано як гармонійну сукупність внутрішніх якостей і зовнішніх характеристик, інтегральне професійне надбання, яке сприяє його успішній взаємодії з колегами, здобувачами освіти, партнерами та конкурентами, споживачами освітніх послуг.

Ключові слова: імідж, професійний імідж, менеджер освіти, взаємодія, освіта.

Summary. The article examines the issue of formation of the professional image of an education manager as a psychological and pedagogical phenomenon. The authors point out the relevance of the research problem, because professional educational management characterizes the level of corporate culture, the degree of commitment of employees to their educational institution, motivation for pedagogical activity, affects the image of the educational organization. The main task of the publication is to reveal the essence of the professional image of the education manager as a psychological-pedagogical phenomenon through the prism of research by Ukrainian and foreign scientists and scientific studies on pedagogical management, based on the analysis of modern approaches of scientists to the outlined problem. It is emphasized that the problem of forming a positive image of an education manager is one of the most urgent in modern pedagogical science, since in recent years' scientific works have appeared dedicated to various aspects of image formation of specialists from various fields of education. Researchers note that the effectiveness of the work of the educational institution is determined by qualitative and quantitative indicators, directly by the students, participants in the educational process, and the relevant structures that monitor the quality of educational services. The authors clarified the essence of the key concepts of the study, revealed their structure, described the components, and analyzed the functions. It is

indicated that the professional image of the education manager under the modern realities of reforms and transformations of the educational system is defined as an interesting psychological and pedagogical phenomenon that becomes the subject of scientific studies, going beyond the boundaries of psychological and pedagogical disciplines and acquiring transdisciplinary significance. The article comprehensively characterizes the image of an education manager, which is defined as a harmonious set of internal qualities and external characteristics, an integral professional asset that contributes to his successful interaction with colleagues, students of education, partners and competitors, consumers of educational services.

Key words: image, professional image, education manager, interaction, education.

Мета: на основі аналізу сучасних підходів науковців до окресленої проблеми розкрити сутність професійного іміджу менеджера освіти як психолого-педагогічного феномена крізь призму досліджень і наукових студій з педагогічного менеджменту.

The purpose of the research: based on the analysis of modern approaches of scientists to the outlined problem, to reveal the essence of the professional image of the education manager as a psychological and pedagogical phenomenon through the prism of research and scientific studies on pedagogical management.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах модернізації та реформування системи освіти України управління закладами освіти зазнає певних трансформацій, оскільки керівники цих установ повинні працювати в нових економічних і соціокультурних реаліях з урахуванням вимог воєнного стану. Вирішення стратегічних освітніх завдань залежить від якісного управління, що здійснюється у закладах освіти різних типів, компетентності і здібностей їх керівників, а також від оволодіння змістом, технологіями, методами і формами ефективного менеджменту. Тому сьогодні менеджерам освіти необхідно підвищувати свій рівень

професіоналізму, управлінської культури та компетентності. За вказаних обставин вивчення соціально-педагогічних і психологічних засад формування професіоналізму сучасних менеджерів освіти різного рівня викликає підвищену зацікавленість вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Аналіз досліджень і публікацій.

Проблема формування позитивного іміджу менеджера освіти є однією з актуальних у сучасній педагогічній науці. Останнім часом побачили світ роботи, присвячені різнобічним аспектам формування іміджу фахівців з різних галузей освіти: керівників закладів освіти (С. Болсун, В. Жигір, О. Мармаза), майбутніх учителів технологій (О. Бекетова), викладачів професійно-технічних закладів (М. Субочева), соціальних педагогів (І. Ніколаску), учителів початкових класів (Г. Бриль, І. Размолодчикова) та інші. Велика кількість наукових розвідок і публікацій у галузі управління та освітнього менеджменту певним чином відображає рівень вивчення визначеної тематики, а також доводить, що саме від професіоналізму керівника освітнього закладу залежить і внутрішня взаємодія співробітників, і зовнішня конкурентоздатність закладу освіти на ринку освітніх послуг як на загальнодержавному, так і регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сучасного освітнього простору залежить від змін та інновацій у різних сферах життя суспільства, функціонування різних типів закладів освіти. Успішна діяльність закладів освіти визначається професіоналізмом її педагогічних чи науково-педагогічних працівників та продуманим менеджментом керівника.

Освітній менеджмент характеризує рівень корпоративної культури, прихильність співробітників до традицій і правил співпраці, мотивацію до педагогічної діяльності та формування позитивного іміджу.

Вивчення досвіду функціонування закладів освіти засвідчує, що без побудови позитивного ділового іміджу не можливо організувати ефективну навчальну діяльність, забезпечити рівний доступ до якісної

освіти всіх здобувачів освіти. При цьому необхідно звертати увагу на успішність організації навчальної взаємодії та побудову гідної репутації закладу в освітньому просторі регіону.

Таким чином, варто зазначити, що саме позитивний імідж є складовою успішної управлінської діяльності, а володіння професійним іміджем - один з компонентів професійної характеристики менеджера освіти. Адже саме імідж сприяє формуванню певного враження про управлінця як про успішного чи неуспішного менеджера освіти. За таких обставин імідж виступає як умовний "фірмовий знак" чи "бренд", який характеризує його діяльність. Зазвичай, чим більше захоплення іміджем, тим вищий професійний авторитет, краща репутація та популярність закладу освіти в соціумі та на ринку освітніх послуг. Імідж як необхідну складову авторитету менеджера освіти визначають основою успішної діяльності інноваційного закладу освіти.

Роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників упродовж останніх років ХХ – початку ХХІ ст. містять різнобічні трактування сутності поняття "імідж". Так, науковці розкривають такі аспекти іміджу: імідж політика, імідж підприємця, імідж журналіста, імідж спортсмена, імідж лікаря, імідж ученого. Однак сутність формування іміджу менеджера освіти розкрито не належним чином. Відповідно проблему формування професійного іміджу менеджера освіти розглядаємо як неоднозначний психолого-педагогічний феномен, який став предметом наукових студій і практичних напрацювань.

Питання професійного іміджу як психолого-педагогічний феномен в управлінській діяльності керівника впродовж останніх років стає предметом наукових розвідок широкого кола дослідників у галузі педагогіки, психології, управління, соціології тощо.

Поняття "імідж" до наукового обігу ввів знаний американський економіст **Кеннет Боулдінг** (*Kenneth Ewart Boulding, 1919–1993*). Учений охарактеризував діловий успіх корпорації терміном "імідж". Упер-

ше в сучасному значенні термін "імідж" використав З. Фройд, видавши у 1930 рр. журнал з такою ж назвою. З 1940 рр. термін "імідж" постійно застосовувався в рекламі та діяльності, яка пов'язана з громадською роботою фахівця.

Для ґрунтовного розкриття зазначеної проблеми варто розмежувати поняття "імідж", "професійний імідж", "професійний імідж менеджера освіти", розкрити їх суть і значення в управлінні закладом освіти. Для цього звернемося до контент-аналізу зазначених понять. Так, зокрема Т. Довга характеризує імідж як "думку про особу групи людей, сформована у психіці цих людей, образу цієї особи, що виник у результаті їх прямого контакту або внаслідок отриманої про цю людину інформації від інших людей" (*Довга, 2010*). Суголосно до попереднього визначення подає його трактування О. Мармаза: "Імідж – це багатоаспектне поняття, яке означає управління увагою, спосіб соціального програмування поведінки людини, соціальну роль, спосіб самовдосконалення, форму публічного самовираження" (*Мармаза, 2013*).

Що ж стосується формулювання сутності поняття "педагогічний імідж", то нам імпонує твердження Е. Дранчук, котра трактує його як "експресивно забарвлений стереотип відчуття образу педагога в поданні колективу учнів, колег, соціального оточення, в масовій свідомості" (*Дранчук, 2013*).

Дослідниця Л. Кайданова визначає професійний імідж як "один з основних засобів реалізації принципів навчання і виховання, що тісно пов'язано з його професійною компетентністю, педагогічною майстерністю, психолого-педагогічною культурою, особистісними та професійно значущими якостями" (*Кайданова, 2009*). Якщо ж аналізувати сутність професійного іміджу менеджера освіти, то це сформований образ керівника закладу освіти, який визначається рольовою відповідністю до професійних вимог, карти посади і формується впродовж професійної діяльності, доповнюється індивідуальними характеристиками у

процесі міжособистої взаємодії з керівництвом, колегами, здобувачами освіти, батьками школярів, представниками громадськості тощо.

Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що імідж менеджера освіти за своїм змістом є досить складним поняттям, яке слугує предметом різних галузей наукового знання та міждисциплінарного дискурсу.

Необхідність формування позитивного іміджу та визнання бренду закладу освіти за сучасних соціально-економічних умов постає дуже гостро для всіх освітніх інституцій будь-якої форми власності. Це пов'язано з тим, що з кожним роком зростає конкуренція між закладами освіти, зумовлена складною демографічною ситуацією, що склалася в освітньому просторі.

Сьогодні на ринку конкурентного освітнього простору, як ніколи, гостро, виникає питання управління іміджевою політикою закладу. Каталізатором більш детального вивчення окресленого питання виступає низка чинників:

- відсутність моделі формування позитивного іміджу освітнім закладом;
- особливості підготовки керівників-менеджерів закладів освіти до цілеспрямованої роботи щодо формування іміджу закладу;
- розробка методик та ефективних технік формування і розвитку позитивного іміджу менеджера освіти.

Ефективність роботи закладу освіти визначається за якісними та кількісними показниками, безпосередньо здобувачами освіти, учасниками освітнього процесу, відповідними структурами, які здійснюють моніторинг та аудит якості надання освітніх послуг, а вже потім – тими надструктурами, що сприяють його ефективній діяльності. Відтак завдання сучасних закладів освіти – "це пошук, розробка та застосування управлінських, пізнавальних та творчих засобів створення позитивного бренду закладу, відображення в цьому образі внутрішніх сенсів, візії та місії, змісту та завдань, розкриття специфіки його діяльності" (*Червінська, 2017*).

Категорія іміджу розглядається як інтегративний професійно-педагогічний компонент управлінської діяльності менеджера освіти. Педагогічний імідж менеджера освіти є гармонійною сукупністю внутрішніх якостей і зовнішніх характеристик, інтегральним надбанням, яке сприяє його успішній взаємодії з колегами, здобувачами освіти, партнерами та конкурентами, споживачами освітніх послуг, що в комплексі визначає подальший професійний розвиток.

Іміджмейкери-практики та науковці-дослідники пропонують різноманітні варіанти типізації і структурування іміджу. За результатами надбав сучасних дослідників (С. Болсун, В. Жигір, О. Мармаза) можна виокремити декілька варіантів іміджу: поточний, бажаний, корпоративний дзеркальний, множинний, бажаний, корпоративний тощо. Професійний імідж менеджера освіти виступає одним з провідних параметрів управлінської діяльності керівника, характеризує рівень довіри та згуртованості колективу, готовності до змін та інновацій.

Сутність діяльності менеджера освіти відображають провідні функції формування педагогічного іміджу, які відображено на *рис. 1*.

Як видно з рисунка, процес створення позитивного іміджу менеджера освіти оцінюється за багатогранністю та значимістю кожної з визначених функцій.

Залежно від переважаючого типу мотивації, який лежить в основі діяльності, спрямованої на побудову про-

фесійного іміджу сучасного менеджера освіти, розрізняють два типи індивідуального іміджу: імідж, орієнтований на відчуття, та імідж, спрямований на сприйняття. Зазначене дає підстави стверджувати, що поняття "професійний імідж менеджера освіти" включає не тільки природні властивості особистості, але й спеціально створені, сформовані, побудовані. Важливою характеристикою професійного менеджера освіти виступає його функціональність. За допомогою сформованого позитивного іміджу менеджеру освіти можна досягти визначених цілей, зробити більш успішною діяльність закладу освіти. Професійна позиція менеджера освіти базується на трьох складових:

- "Я як професійний образ" (бачення менеджера освіти в реальному часо-просторі);
- "Я в ідеалі" (створення моделі менеджера освіти зважаючи на професійно-етичні норми, вимоги та стандарти);
- "Я з позиції інших" (характеристики менеджера освіти іншими суб'єктами педагогічної діяльності).

Професійний імідж менеджера освіти вміщує такі компоненти:

- особистісні (тип темпераменту, характер, психофізіологічні та емоційно-вольові якості);
- фахові (професіоналізм, стиль керівництва, авторитет серед колег, досвід роботи на керівних посадах);
- соціальні (стиль спілкування в колективі та поза його межами, рівень освіти, визначені моделі рольової

поведінки).

Вказані компоненти цілісно характеризують рівень і широту професійного іміджу менеджера освіти як феномена, який сприяє визначенню місця в рейтингу щодо надання якісних послуг у сфері освіти, забезпечує успішний розвиток закладу освіти та всього колективу, приваблює партнерів та інвесторів як інноваційний заклад з успішним самоменеджментом. Тому професійний імідж менеджера освіти розглядається як базове поняття управлінської діяльності керівника закладу освіти, яке реалізується шляхом самопрезентації як варіант перманентної діяльності, спрямованої на створення певного враження про себе як керівника-професіонала.

Дослідники О. Лаврентьєва і А. Арбузова наголошують, що "формування іміджу керівника закладу освіти є процесом, в ході якого на основі наявних ресурсів створюється певний спланований образ. Відповідно наявність позитивного іміджу менеджера освіти впливає на показники діяльності та затребуваність освітніх послуг, які забезпечує заклад освіти" (Лаврентьєва & Арбузова, 2020).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У контексті зазначеного варто наголосити, що над формуванням професійного іміджу як успішного варіанта програми саморозвитку та самореалізації, менеджеру освіти необхідно працювати постійно, шляхом розвитку фахових та особистісних компетентностей, наполегливої роботи над формуванням

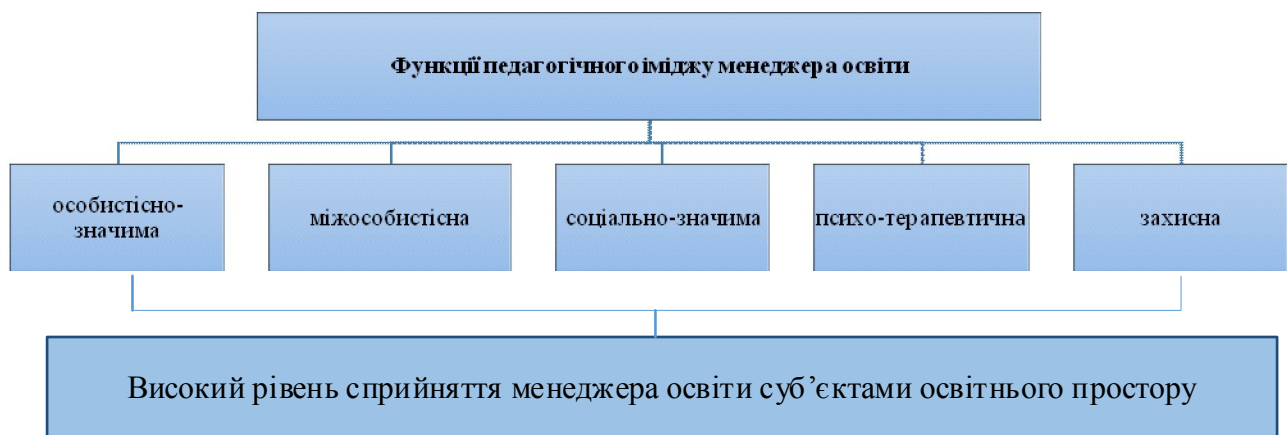

Рис. 1. Функції педагогічного іміджу менеджера освіти

уміння працювати в команді, розвивати творче і критичне мислення, оскільки добре сформований професійний імідж менеджера освіти сприятиме успішному становленню та розвитку закладу освіти, формуватиме позитивну думку та довіру педагогічного колективу.

Таким чином, професійний імідж менеджера освіти за сучасних реалій, реформ і трансформацій освітньої системи визначається як актуальний психолого-педагогічний феномен, який стає предметом наукових студій, виходячи за межі психолого-педагогічних дисциплін та набуваючи трансдисциплінарного значення, що зумовлено збільшенням попиту на якісну освіту та значну конкуренцію серед науково-педагогічних працівників на сучасному ринку освітніх послуг. Подальші наукові розвідки пов'язуємо з дослідженнями особливостей іміджової підготовки здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Лаврентьєва, О., Арбузова, А. (2020). Імідж керівника закладу освіти: ретроспективний аналіз змісту поняття. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*, 2 (20), 321–326.

Демчук, Т. (2016). Напрямки вивчення іміджу викладача вищої школи. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби*, 11.

Довга, Т. (2010). Імідж особистості як необхідна умова професійного ста-

новлення педагога. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 14, 66–75.

Драчук, Е. (2013). Педагогічний імідж вчителя як інструмент розв'язання професійних завдань. *Студентський вісник Педагогічного університету імені П. Тичини*, 33, 25–28.

Кайданова, Л. (2009). Професійна компетентність та імідж сучасного викладача. *Гуманітарний вісник*, 17, 24–29.

Мармаза, О. (2013). Імідж як спосіб професійної соціалізації керівника навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 33, 263–269.

Червінська, І. (2021). Соціально-освітнє партнерство як умова формування позитивного іміджу сучасного закладу освіти. *Вісник Львівського університету*, 35, 219–226. URL <http://hdl.handle.net/123456789/11883>

Червінська, І. (2017). Державно-громадське управління сучасною школою за умов децентралізації. *Гірська школа Українських Карпат*, 16, 166–171. doi:10.15330/msuc.2017.16.166-171 URL http://mountainschool.pu.if.ua/sites/default/files/Issue_16/43.pdf

REFERENCES

Lavrentyeva, O., Arbuzova, A. (2020). The image of the head of the educational institution: a retrospective analysis of the content of the concept.

Bulletin of Alfred Nobel University, 2 (20), 321–326.

Demchuk, T. (2016). Directions of studying the image of the teacher of the higher school. *Bulletin of the National Academy of the State Border Service*, 11.

Dovga, T. (2010). The image of the individual as a necessary condition for the professional development of a teacher. *Theoretical and methodological problems of raising children and school youth*, 14, 66–75.

Drachuk, E. (2013). Pedagogical image of the teacher as a tool for solving professional tasks. *Student Bulletin of the Pedagogical University named after P. Tychnya*, 33, 25–28.

Kaidanova, L. (2009). Professional competence and image of a modern teacher. *Humanities Bulletin*, 17, 24–29.

Marmaza, O. (2013). Image as a way of professional socialization of the head of an educational institution. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 33, 263–269.

Chervinska, I. (2021). Social and educational partnership as a condition for forming a positive image of a modern educational institution. *Bulletin of Lviv University*, 35, 219–226. URL <http://hdl.handle.net/123456789/11883>

Chervinska, I. (2017). State-public management of a modern school under conditions of decentralization. *Mountain School of the Ukrainian Carpathians*, 16, 166–171.

Стаття надійшла 16.09.2023 р.